

гогічних кафедр, викладачів та студентів вищих навчальних закладів освіти, науковців, які досліджують науково-педагогічну спадщину В.О. Сухомлинського та її використання у розвитку вітчизняної вищої школи.

Висновки. Творчий внесок одного з найвидатніших педагогів ХХ століття В.О. Сухомлинського в освітню справу важко переоцінити. Його твори є натхненням й орієнтиром для кожного педагога. І тому, аналіз теоретичної спадщини видатного педагога дає підстави стверджувати, що він глибоко дослідив професію вчителя, її особливості. Василь Олександрович обґрутував концепцію формування гуманістичної спрямованості особистості вчителя і сформулював умови його ефективної роботи. Заслуга В.О. Сухомлинського полягає у тому, що він розкрив сутність педагогічної

майстерності і показав, як багато вчителеві потрібно мудрості, душевності, щирості, щоб у кожній дитині бачити особистість, щоб радіти її постійному розвитку і вдосконаленню. У цій радості – сутність педагогічної праці.

Література:

1. Бондар Л.С. Педагогічна культура вчителя як основа його професійної компетентності у творчій спадщині В.О.Сухомлинського / Л.С. Бондар // Педагогіка і психологія. — 2006. — №3. — С. 13 — 18.
2. Буряк В.С. Питання педагогічної майстерності в теорії і практиці В.О. Сухомлинського / В.С. Буряк // Рідна школа. — 2004. — №3. — С. 3 — 6.
3. Сухомлинський В.О. Вибрані твори: В 5 т. / В.О.Сухомлинський// — К.: Рад. Школа, 1976. — Т.2. — С. 421.
4. Сухомлинський В.О. Как воспитать настоящего человека /В.О.Сухомлинський //.— К., 1975. — С. 171- 172.

АДАМЕНКО О. А.

ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ МАСТЕРСТВО УЧИТЕЛЯ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ В КОНТЕКСТЕ ГУМАНИСТИЧЕСКОЙ ПЕДАГОГИКИ В. А. СУХОМЛИНСКОГО

В статье раскрываются пути освоения педагогического мастерства учителями начальных классов в контексте гуманистического наследия В.А. Сухомлинского.

Ключевые слова: гуманизм, педагогическое взаимодействие, педагогические способности, педагогическое мастерство, профессионализм.

ADAMENKO O.O.

PEDAGOGICAL SKILLS OF PRIMARY SCHOOL TEACHER IN THE CONTEXT OF V.O. SUKHOMLINSKYI HUMANISTIC PEDAGOGY

The article reveals the ways of development of primary school teachers' pedagogical skills in the context of V. O. Sukhomlinskyi humanistic heritage.

Keywords: humanism, teacher interaction, pedagogical skills, pedagogical abilities, professionalism.

УДК 378.147

А. А. ТИМЧЕНКО

м. Миколаїв, Україна

**РОЛЬ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ У ВДОСКОНАЛЕННІ
ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ**

У статті розкривається роль педагогічної практики як важливої складової вдосконалення педагогічної майстерності майбутнього вчителя. Визначено основні рівні оволодіння педагогічною майстерністю.

Ключові слова: педагогічна майстерність, педагогічні здібності, професійна компетентність, педагогічна практика, педагогічна задача.

Постановка проблеми. Питання вдосконалення педагогічної майстерності майбутнього вчителя було і залишається актуальним. Демократичні процеси в країні вимагають використання нових методів підготовки вчителя, покликаного втілювати в життя основи якісних змін вітчизняної системи освіти. Перед педагогічною системою особливо гостро посталася проблема вдосконалення роботи педагогічних

університетів з підготовки майбутніх педагогів з високим рівнем професіоналізму, творчої активності, які відповідально ставилися б до результатів свого навчання та підготовки до майбутньої професійної діяльності. Важливе значення у становленні професійної майстерності майбутніх учителів відіграє педагогічна практика. Вона дозволяє пов'язати теоретичне навчання з їх практичною діяльністю по вико-

нанню обов'язків вчителя в загальноосвітній школі та інших типах навчально-виховних закладів.

Аналіз останніх досліджень з проблеми. Теоретико-методологічні й дидактичні питання практичної підготовки висвітлено в роботах О.Абдулліної, В.Бондаря, А.Бєляєвої, О.Савченко, Д.Тхоржевського, М.Ярмаченка. Історичні аспекти практичної підготовки розкрито в наукових публікаціях В.Губаря, Г.Захаревича, Г.Терещенка, Ю.Чирви. Окремі аспекти досліджуваної проблеми знайшли відображення у працях, де висвітлено питання професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя: А.Алексюк, І.Бех, А.Верхола, І.Зязюн, Г.Балл, Н.Кичук, Н.Кузьміна, Д.Ніколенко, Н.Ничкало, С.Сисоєва, А.Щербаков та ін. Означеній проблемі присвячено також докторські дисертації К.Дурай-Новакової, А.Капської, Л.Кондрашової, К.Ліненко, О.Мороза.

Мета статті – розкрити значення педагогічної практики для вдосконалення педагогічної майстерності майбутнього вчителя.

Виклад основного матеріалу. Скільки буде існувати система освіти, скільки будуть діти, стільки й існуватиме потреба у їх вихованні. Адже спілкування людей, їхнє співіснування базується на законах людяності і честі, моральних принципах, дотримуючись яких, ми носимо звання «людина».

Важливість порушеного питання полягає у тому, що постійно виникає потреба вдосконлювати майстерність вчителя. Оскільки навчально-виховний процес повинен йти в ногу з часом, тому система освіти і особливості викладання навчального матеріалу постійно оновлюються. Постають нові цілі та завдання, які потребують вирішення. Та й учні, активні учасники навчально-виховного процесу, зовсім не такі, якими були їх попередники.

Отже, діяльність вчителя насамперед пов'язана з людським чинником і вимагає стимулу у вигляді комунікації. Для того, щоб реалізувати цей компонент вчитель повинен мати такі якості: бути доброю людиною, любити дітей такими, якими вони є, бути оптимістом і творчою людиною. Все це можна об'єднати одним словом – професійна компетентність. Саме вона є підвілиною педагогічної майстерності. Знання вчителя звернені, з одного боку, до дисципліни, яку він викладає, а з другого – до учнів, психологію яких мусить добре знати. Готовуючись до уроку, вчитель обмірковує його

зміст, методику, враховує особливості сприймання учнів цього віку, класу, власні можливості. Отже, зміст професійної компетентності – це знання предмета, методики його викладання, педагогіки і психології. Важливою особливістю професійних педагогічних знань є їх комплексність, що потребує від учителя вміння синтезувати матеріал для успішного розв'язання педагогічних задач, аналізу педагогічних ситуацій, що зумовлюють необхідність осмислення психологічної сутності явищ, вибору засобів взаємодії. Розв'язання кожної педагогічної задачі актуалізує всю систему педагогічних знань учителя, які виявляються як єдине ціле.

Однією з найважливіших ланок професійно-педагогічної підготовки студентів усіх спеціальностей університету є педагогічна практика. Її основна мета – формування у студентів уміння застосовувати в педагогічній діяльності науково-теоретичні знання, здобуті при вивченні насамперед суспільних, загальнопедагогічних і спеціальних дисциплін, розвиток у майбутніх вчителів інтересу до педагогічної і наукової діяльності.

Педагогічна практика є об'єднувальною ланкою між теоретичним і практичним навчанням. Протягом багатьох років вона довела свою надійність і результативність, забезпечуючи високий рівень професійної підготовки студентів та вдосконалення їх педагогічної майстерності.

Як органічна складова професійної підготовки майбутнього фахівця педагогічна практика виконує наступні функції: діагностичну, адаптаційну, навчальну, виховну, розвивальну, комунікаційну. Педагогічна практика готує студента до самостійного виконання професійно-педагогічних функцій безпосередньо в умовах реального педагогічного процесу, до виконання нового спектру професійних функцій та реалізації системи навчально-виховної роботи зі школярами.

У процесі педагогічної практики студенти насамперед адаптуються до діяльності шкільного працівника, або викладача педагогічного училища, знаходять своє місце у взаємодії дитячого і педагогічного колективу, усвідомлюють й оцінюють правильність професійного вибору, наявність у себе необхідних якостей для педагогічної діяльності. Це початок формування їх педагогічної майстерності. Студенти оволодівають прикладними професійно-педагогічними знаннями, що сприяє успішному засвоєнню теоретичних курсів, у них фор-

муються уміння планувати свою роботу, розподіляти доручення, добирати необхідний матеріал й втілювати його у конкретні справи, оцінювати хід і результати роботи, ставлення до неї вихованців, порівнювати свою роботу з роботою товаришів. Проте швидкість набуття майстерності не регламентується лише накопиченням професійних знань. Студентові, який добре вчиться в педагогічному вузі, не завжди легко на педагогічній практиці в школі. Є індивідуальні передумови успішної діяльності, стимулятори професійного зростання – здібності.

Отже, важливим елементом у структурі педагогічної майстерності є здібності до педагогічної діяльності. Вони залежать від особливостей перебігу психічних процесів, що сприяють успішній педагогічній діяльності. Аналіз педагогічних здібностей здійснено у низці фундаментальних досліджень.

Якщо говорити про генеральну здібність, що об'єднує всі провідні, то вона, на нашу думку, найточніше визначена Н. В. Кузьміною – це чутливість до людини, яка росте, до особистості, яка формується. Спираючись на дослідження, можна виокремити шість провідних здібностей до педагогічної діяльності:

- 1) комунікативність – професійна здатність педагога, що характеризується потребою у спілкуванні, готовністю легко вступати в контакт, викликати позитивні емоції у співрозмовника й відчувати задоволення від спілкування;
- 2) перцептивні здібності – професійна проникливість, пильність, педагогічна інтуїція, здатність сприймати і розуміти іншу людину.
- 3) динамізм особистості – здатність активно впливати на іншу особистість;
- 4) емоційна стабільність – здатність володіти собою, зберігати самоконтроль, здійснювати саморегуляцію за будь-якої ситуації, незалежно від сили зовнішніх чинників, що провокують емоційний зрив;
- 5) оптимістичне прогнозування – прогнозування розвитку особистості з орієнтацією на позитивне в ній і перетворення всієї структури особистості через вплив на позитивні якості;
- 6) креативність – здатність до творчості, спроможність генерувати незвичні ідеї, відходити від традиційних схем, швидко розв'язувати проблемні ситуації.

В оволодінні педагогічною майстерністю можна виокремити кілька рівнів:

1. Елементарний рівень. У вчителя наявні лише окремі якості професійної діяльності. Найчастіше – це володіння знаннями

для виконання педагогічної дії, володіння предметом викладання. Проте через брак спрямованості на розвиток учня, техніки організації діалогу продуктивність його навчально-виховної діяльності є низькою.

2. Базовий рівень. Учитель володіє основами педагогічної майстерності: педагогічні дії гуманістично зорієнтовані, стосунки з учнями і колегами розвиваються на позитивній основі, добре засвоєно предмет викладання, методично впевнено і самостійно організовано навчально-виховний процес на уроці. Цього рівня, як правило, досягають наприкінці навчання у вузі.
3. Досконалій рівень. Характеризується чіткою спрямованістю дій учителя, іх високою якістю, діалогічною взаємодією у спілкуванні. Вчитель самостійно планує і організовує свою діяльність на тривалий проміжок часу, маючи головним завданням розвиток особистості учня.
4. Творчий рівень. Характеризується ініціативністю і творчим підходом до організації професійної діяльності. Вчитель самостійно конструює оригінальні педагогічне доцільні прийоми взаємодії. Діяльність буде, спираючись на рефлексивний аналіз. Сформовано індивідуальний стиль професійної діяльності.

Педагогічна практика є основою для подальшої репродуктивно-творчої професійної діяльності майбутніх учителів. Запорукою покращення та вдосконалення педагогічної майстерності майбутнього вчителя є виконання основних завдань педагогічної практики.

Навчальні завдання: покликані забезпечити зв'язок теоретичних знань фахових дисциплін з реальним педагогічним процесом, використання їх у розв'язанні конкретних навчальних, розвивальних і виховних завдань; розвивати у практикантів вміння проводити уроки з використанням сучасних методів і прийомів навчально-пізнавальної діяльності, формувати у студентів психологічну готовність до роботи у школі.

Наукові завдання: поглиблювати теоретичні знання студентів з фахових дисциплін і на основі індивідуальних завдань вивчення передового педагогічного досвіду вчителів виробити творчий підхід до педагогічної діяльності; формувати вміння проводити науково-дослідницьку роботу.

Виховні завдання: виховувати у студентів стійкий інтерес і любов до професії вчителя; формувати у них педагогічні вміння і навички, що сприяють розвиткові професійних якостей учителя, потреби в педагогічній самоосвіті; розвивати у практикантів вміння здійснювати виховну роботу.

Професійні завдання: вивчати шкільну документацію: план роботи школи, особові справи учнів, щоденники, класні журнали, календарне планування вчителів-словесників; проводити психолого-педагогічні спостереження за учнями класу, виявляти їхні вікові й індивідуальні особливості, рівень розвитку, рівень вихованості; складати характеристику на учня, на колектив класу; на основі знань педагогічної, психологічної наук, методики навчання предмету проводити аналіз та узагальнення педагогічного досвіду вчителів школи; розробляти перспективний і поточний плани роботи вчителя та класного керівника; правильно визначати: типи уроків, їхню організаційну структуру залежно від мети, змісту, вікових особливостей учнів і конкретних умов проведення уроків.

Конструктивно-планувальні вміння: складати плани-конспекти окремих уроків та серії уроків за темою з урахуванням різних умов навчання та рівня підготовки учнів; визначати цілі та завдання кожного уроку з урахуванням етапу навчання; обирати ефективні прийоми досягнення сформульованих цілей з урахуванням вікових особливостей учнів за етапом навчання; проектувати та створювати необхідні наочні посібники для проведення уроків; складати план і сценарій позакласного заходу.

Комунікативно-навчальні вміння: установлювати та підтримувати різноманітні мовленнєві контакти: вчитель-клас, вчитель-учень, учень-учень тощо.

Організаційні вміння: організовувати виконання накресленого плану; вчити учнів найбільш раціональних прийомів самостійної роботи; раціонально поєднувати колективні й індивідуальні форми роботи з урахуванням особливостейожної з них та етапу навчання; здійснювати різноманітні прийоми активізації учнів залежно від їх вікових особливостей.

ТЫМЧЕНКО А. А.

РОЛЬ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ПРАКТИКИ В УСОВЕРШЕНСТВОВАНИИ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО МАСТЕРСТВА БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ

В статье раскрывается роль педагогической практики как важной составной усовершенствования педагогического мастерства будущего учителя. Выделены основные уровни овладения педагогическим мастерством.

Ключевые слова: педагогическое мастерство, педагогические способности, профессиональная компетентность, педагогическая практика, педагогическая задача.

TYMCHENKO A. A.

THE SIGNIFICANCE OF TEACHING PRACTICE FOR THE IMPROVEMENT OF FUTURE TEACHERS' PROFESSIONAL SKILLS

The article considers teaching practice as the significant component for future teachers' professional skills advance. Key levels of professional skills development are defined.

Key words: professional skills, teaching flair, professional competence, teaching practice, teaching problem.

Розвивально-виховні вміння: реалізовувати загальноосвітній, розвивальний і виховний потенціал матеріалу уроку або серії уроків; формувати та розвивати інтелектуальну й емоційну сферу особистості учня, його пізнавальні інтереси;

Дослідницькі вміння: вивчати ставлення учнів до предмета та виявляти рівень сформованості їхніх навичок і вмінь; проводити спостереження та комплексний аналіз відвіданих уроків з теоретичним обґрунтуванням різних сторін навчальної діяльності; спостерігати, аналізувати й узагальнювати досвід вчителів, переносити ефективні прийоми та форми роботи в практику своєї педагогічної діяльності; вивчати методичну літературу.

Висновок. Педагогічна практика допомагає студентові опанувати основи педагогічної майстерності для усвідомленого і продуктивного початку професійної діяльності: сформувати гуманістичну спрямованість, дати ґрунтовні знання, розвинуті педагогічні здібності, озброїти технікою взаємодії, підготувати до професійного аналізу великого розмаїття педагогічних ситуацій.

Література:

1. Волкова Н.П. Педагогіка: Посібник для студентів вищих навчальних закладів. — К.: Видавничий центр «Академія», 2001. — 576с.
2. Дячук В.І. Формування професійної компетентності майбутнього вчителя через педагогічну практику у школі. // Формування професійної компетентності майбутнього вчителя в умовах ВНЗ. — К., 2011, с.415—436.
3. Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць: Наукові записи Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 12. У 3-х частинах. Ч.3. Шляхи становлення педагогічного професіоналізму у майбутніх вчителях. — Рівне РДГУ, 2000 рік, 235с.
4. Фещенко Г. Педагогічна практика як складова професійної підготовки майбутнього вчителя // Педагогіка і психологія. — 2011. — № 3. — С.128—136.